

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่น
2. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action)
3. แบบจำลอง PRECEDE – PROCEED Model
4. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น
5. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

1. ความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่น

1.1 ความหมายของวัยรุ่น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ลักษณะทางเพศปรากฏเด่นชัด การทำงานของระบบประสาท และอวัยวะภายในมีผลต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของวัยรุ่น ในด้านอารมณ์เด็กวัยรุ่นจะมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย มีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ แยกตัวเองในบางครั้ง ต้องการพึ่งตนเอง ไม่เห็นด้วยกับกฎเกณฑ์ของบ้าน สนใจบุคลิกภาพของตนเอง อารมณ์ที่พัฒนามากในวัยรุ่นได้แก่ ความโกรธ ความกลัว และความรักพัฒนาการด้าน สังคม วัยรุ่นต้องการเข้ากลุ่ม ให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ชอบเลียนแบบเพื่อนและคนเด่นคนดัง ชอบเที่ยวเตร่แต่งกายตามสมัยนิยม พัฒนาการทางการเพศนั้นวัยรุ่นพยายามที่จะปรับตัวให้มีพฤติกรรมทางเพศเป็นที่ยอมรับของสังคม ต้องการความรัก อยากรู้อยากลองเรื่องเพศ ด้านสติปัญญาชอบใช้ความคิดของตนเองอย่างมีเหตุผล เพื่อเข้าสู่วุฒิภาวะ เป็นช่วงของวัยที่เชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ต้องการแบบอย่างที่ดี (วิทยา นาควัชระ, 2533) โดยทั่วไปกำหนด ว่าเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นเมื่อหญิงเริ่มมีประจำเดือน และชายมีสุจิ

Balk (1995) ได้กำหนดว่า วัยรุ่นมีอายุระหว่าง 10 - 22 ปี โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย มีรายละเอียดดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) มีอายุระหว่าง 10 – 14 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ บุคลิกภาพสังคม และสติปัญญา

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) มีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายน้อยลง แต่มีบุคลิกและรูปร่างที่ดึงดูดเพศตรงข้าม ได้มากขึ้นเริ่มตระหนักในความแตกต่างระหว่างเพศ เริ่มแยกจากครอบครัวมีการรวมกลุ่มกัน ติดเพื่อนคบเพื่อนที่มีรสนิยม คล้ายๆ กัน

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) มีอายุระหว่าง 18 – 22 ปี ร่างกายทุกส่วนมีการเจริญเต็มที่บอกลักษณะเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ มีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกายมีทักษะในการคิดและการตัดสินใจมีปรัชญาชีวิต มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างความประทับใจเพื่อแสดงว่าตนเองไม่ได้เป็นวัยรุ่นอีกต่อไป เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง

รณชัย คงสกนธ์ (2548) ได้ให้แนวคิดที่วัยรุ่นเป็นวัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ในขณะที่องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า วัยรุ่น (Adolescence) เป็นกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 10-21 ปี ส่วนเยาวชน (youth) เป็นกลุ่มคนอายุระหว่าง 15-24 ปี ซึ่งเรียกรวมกันว่า วัยรุ่น

1.2 พัฒนาการของวัยรุ่น พัฒนาการของวัยรุ่นโดยทั่วไปแบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้ (ศรีเรือนแก้วกั้งวาล, 2540)

1.2.1 พัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกายเป็นไปในทางที่ความเจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์ที่สุด (Maturation) เพื่อทำหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนชาย เด็กหญิงเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นเมื่ออายุ 10-11 ปี ส่วนในเด็กชายเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นเมื่ออายุ 11.5-13 ปี ซึ่งการเจริญเติบโตมีทั้งการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายภายนอกที่สังเกตเห็นได้ เช่น รูปร่างหน้าตา ลักษณะเส้นผม ส่วนสูง น้ำหนัก จากการศึกษาแนวโน้มการเจริญเติบโตระยะยาวในกลุ่มเด็กพบว่า เด็กจะมีส่วนสูงและน้ำหนักเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเมื่อวัยรุ่นชายอายุ 14 ปี และวัยรุ่นหญิงอายุ 12 ปี และปัจจัยที่มีความสำคัญกับส่วนสูงและน้ำหนักมากที่สุดได้แก่ พันธุกรรม และอาหาร (Rice, 1997) และสัดส่วนขนาดของร่างกายของวัยรุ่นจะแตกต่างกับในวัยเด็กวัยรุ่นจะมีแนวโน้มสะสมมากกว่าในวัยเด็ก โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจะมีการสะสมไขมันมากกว่าวัยรุ่นชาย จึงสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเด็กหญิงที่ผอมจะมีน้ำหนักหรืออ้วนขึ้น (Lefancois, 2001) ส่วนการเจริญเติบโตภายใน ได้แก่ การทำงานของต่อมไร้ท่อต่างๆ ภายในร่างกายบางชนิด ไคโรกระดูกที่แข็งแรง การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเพศชาย และการมีประจำเดือนในเพศหญิง ในตอนต้นๆ ของวัยรุ่นที่ร่างกายไม่ได้สัดส่วน เด็กจะรู้สึกอึดอัด เก้งก้าง รู้สึกอ่อนไหวง่ายกับสัดส่วนต่างๆ ของร่างกาย การทำงานของกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสยังไม่เข้ารูปเข้ารอยการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และที่น่าสนใจคือ ลักษณะพฤติกรรมทางเพศอันเป็นลักษณะที่แบ่งแยกความเป็นชาย

หนุ่ม ความเป็นหญิงสาวเพิ่งเริ่มเจริญเติบโตในวัยแรกรุ่นที่มีพัฒนา 3 ขั้นตอน จนกว่าจะเจริญเติบโตเต็มที่ ดังนี้

1) Pre-Pubesence เป็นระยะที่ลักษณะทางเพศต่างๆ เริ่มพัฒนาเข้าสู่ขั้นที่สอง เช่น สะโพกเริ่มขยาย หน้าอกของเด็กหญิงเริ่มเจริญ เสียงเริ่มแตกห้าวในเพศชาย แต่อวัยวะสืบพันธุ์ยังไม่ทำหน้าที่

2) Pubesence เป็นระยะที่ลักษณะทางเพศส่วนต่างๆ เริ่มพัฒนาต่อไปอวัยวะสืบพันธุ์เริ่มทำหน้าที่แต่ยังไม่สมบูรณ์ เด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน เด็กชายสามารถผลิตเซลล์สืบพันธุ์

3) Post Pubesence เป็นระยะที่ลักษณะทางเพศทุกส่วนของร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่ อวัยวะสืบพันธุ์ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ถึงเวลาที่เด็กวัยรุ่นจะเข้าสู่วัยรุ่นที่แท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็วและมากมายเพื่อพัฒนาเข้าสู่การมีวุฒิภาวะทางเพศ

1.2.2 พัฒนาการทางด้านอารมณ์

พฤติกรรมต่างๆ ของวัยรุ่นสามารถที่จะทำความเข้าใจได้โดยการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะอารมณ์และความรู้สึกของพวกเขานั้น พฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นผลมาจากอารมณ์และความรู้สึกของวัยรุ่นนั่นเอง กล่าวคือ อารมณ์เป็นเสมือนแรงจูงใจที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมออกมา และพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นลักษณะใด รุนแรงเพียงไรขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของอารมณ์ขณะนั้น (Rice, 1997) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายทั้งภายในและภายนอกยังกระทบกระเทือนแบบแผนอารมณ์ของวัยรุ่น ส่งผลให้วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง ควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้ บางครั้งเก็บกด บางครั้งมั่นใจสูง บางครั้งพลุ่งพล่าน หรือมีลักษณะอารมณ์ที่เรียกว่า “พายุบุแคม” ระดับความเข้มของอารมณ์ขึ้นอยู่กับบุคลิกดั้งเดิมของเด็ก และตัวเร้าที่ทำให้เกิดอารมณ์ เด็กแต่ละคนจะเริ่มแสดงบุคลิกประจำออกมาอย่างเด่นชัด เช่น อารมณ์ร้อน อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์อ่อนไหวง่าย เข้าอารมณ์ ขี้ใจนา เป็นต้น นอกจากนี้วัยรุ่นจะเข้ากับบุคคลต่างวัยได้ยาก เด็กวัยรุ่นจึงสามารถที่จะเกาะกลุ่มกันได้ดีเป็นพิเศษกว่าวัยอื่นๆ เพราะเข้าใจและยอมรับกันได้ง่าย

สาเหตุของความสับสนทางอารมณ์ของวัยรุ่น ได้แก่

1) วัยรุ่นเป็นช่วงที่เปลี่ยนวัยเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตเป็นระยะที่เริ่มเรียนรู้การเป็นผู้ใหญ่จึงมีความสับสน ลังเล ไม่แน่ใจ ไม่ทราบว่าที่ถูกต้องคืออะไร

2) เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจึงวางตัวใหม่ทั้งกับเพื่อนร่วมวัย ผู้ใหญ่ เพื่อนต่างวัยรวมถึงเพื่อนต่างเพศ ซึ่งต้องอาศัยเวลาและเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ดังนั้นเมื่อยังไม่สามารถที่จะปรับตัวได้จึงเกิดความสับสน

3) วัยรุ่นเริ่มวางแผนในการเลือกอาชีพ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพ การเลือกอาชีพสำคัญต่อชีวิตจิตใจ อารมณ์ ความต้องการของเด็กวัยรุ่น และบุคคลที่เกี่ยวข้องทำให้ รู้สึก กดดัน เนื่องจากถูกจำกัดด้านระดับสติปัญญา ระดับการศึกษาฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวความนิยม ของสังคมที่สำคัญ คือวัยรุ่นยังไม่มั่นใจว่าตนควรประกอบอาชีพอะไร ตนถนัดในเรื่องใด

4) สภาพปัจจุบันของสังคม ซึ่งสามารถที่จะแยกย่อยได้ดังนี้

- 4.1) สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัยรุ่นไม่สามารถที่จะปรับตัวได้ทัน
- 4.2) สภาพเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันทำให้วัยรุ่นใช้เวลาในการฝึกฝนอาชีพนาน ขึ้นจึงถูกผู้ใหญ่มองว่าเป็นยังเด็ก อันเป็นแรงกดดันวัยรุ่นอย่างหนึ่ง
- 4.3) วัยรุ่นสมัยปัจจุบันต้องออกจากกรอบการดูแลของผู้ใหญ่เร็วขึ้น เมื่อวัยรุ่นบางคนไม่ พร้อมหรือไม่สามารถจะดูแลตนเองได้ ทำให้เกิดปัญหาตกเป็นเหยื่อของผู้ที่หวังเอาประโยชน์จากวัยรุ่น เหล่านี้
- 4.4) ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ความอบอุ่นในครอบครัวจึงน้อยลง อย่างไรก็ตาม เด็กวัยรุ่นที่ผ่านระยะนี้ได้ดี ปรับตัวได้ดี มีครอบครัวคอยดูแลและให้ กำลังใจ ก็ไม่จำเป็นที่จะมีสภาพอารมณ์เช่นนั้น

1.2.3 พัฒนาการทางสังคม

Rice (1997) ได้วิเคราะห์ถึง พัฒนาการของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้อง พัฒนาการทางสังคมที่จำเป็น สำหรับวัยรุ่นมีอยู่ 6 ประการ ที่สำคัญดังนี้

- 1) วัยรุ่นจำเป็นต้องมีสัมพันธภาพที่ดี ให้การดูแลและให้ความสำคัญแก่บุคคลอื่น
- 2) วัยรุ่นจำเป็นต้องคบเพื่อนที่มีลักษณะที่แตกต่างจากวัยเด็กคือ เป็นบุคคลใหม่ที่มี พื้นฐาน ประสบการณ์และแนวความคิดที่แตกต่าง

3) วัยรุ่นจำเป็นต้องแสวงหาการยอมรับจากสังคม

4) วัยรุ่นจำเป็นต้องมีการคบเพื่อนต่างเพศและมีเพื่อนสนิท

5) วัยรุ่นจำเป็นต้องเรียนรู้การปรับตัวเกี่ยวกับการมีนัด พัฒนาทักษะทางสังคมและ บุคลิกภาพการเลือกคบเพื่อนอย่างชาญฉลาด รวมไปถึงความสำเร็จในการแต่งงาน

6) วัยรุ่นจำเป็นต้องเรียนรู้บทบาททางเพศทั้งเพศหญิงและเพศชายรวมถึงการ มีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม

มีข้อสังเกตว่า วัยรุ่นเริ่มที่จะออกห่างจากครอบครัวเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ และมีสัมพันธภาพ กับบุคคลภายนอกครอบครัวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนวัยนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน และ เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก และเริ่มสนใจที่จะคบเพื่อนต่างเพศ (Amett, 2001) การเปลี่ยนแปลงทาง กายอย่างรวดเร็วและมากมาย เป็นแรงกระตุ้นให้วัยรุ่นรวมกลุ่มกันเพราะสามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

มีความคับข้องใจที่คล้ายกันช่วยแก้ปัญหาของกันและกันได้ดีกว่าคนต่างวัย นอกจากนี้กลุ่มยังสนองต่อความต้องการทางด้านสังคมในด้านต่างๆ ซึ่งวัยรุ่นต้องการมาก เช่น การเป็นบุคคลสำคัญ การต่อต้านผู้มีอำนาจ การหลีกหนีสภาพที่น่าเบื่อทางบ้าน เมื่อรวมกลุ่มกันจะมีการสร้างกฎของกลุ่ม การมีสัญลักษณ์และภาษาของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มเท่านั้นที่จะสามารถเข้าใจได้ และสมาชิกกลุ่มทุกคนต้องปฏิบัติตาม เมื่อสมาชิกคนใดไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกคัดออกจากกลุ่ม เมื่อกลุ่มไม่ยอมรับทำให้วัยรุ่นวิตกกังวล ไม่มั่นใจและโดดเดี่ยว (Rice, 1997)

การคบเพื่อนหรือการมีกลุ่มเพื่อนเป็นพัฒนาการที่สำคัญของวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม วัยรุ่นจะพลาดโอกาสที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ที่สำคัญเนื่องจากกลุ่มเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ คอยสนับสนุนประคับประคองจิตใจกันและกัน พัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถในการใช้เหตุผล พัฒนาทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศและบทบาททางเพศ ยึดถือค่านิยมและปฏิบัติตามหลักศีลธรรม อย่างไรก็ตาม ถ้าหากกลุ่มเพื่อนที่คบเป็นกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดีอาจชักนำเพื่อนไปสู่ทางที่เสื่อมเสียได้ (Dacey & Kenny, 1997)

1.2.4 พัฒนาการทางความคิด

สมองจะมีการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่จะเห็นความแตกต่างกันของแต่ละคนอย่างชัดเจน ในวัยนี้ วัยรุ่นสามารถเข้าใจในสิ่งที่ซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พึงระลึกว่าคุณภาพของความคิดของเด็กขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมอง พันธุกรรม การเรียนรู้ในวัยที่ผ่านมา และบทเรียนต่างๆ ที่เคยได้เรียนรู้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เด็กที่มีสมองดีสามารถที่จะมีสมาธิในการทำงานมากและนานมากขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักวางแผนการอนาคต มีอารมณ์มั่นคง กล้าสู้ปัญหาแก้ปัญหาชีวิต และเหตุการณ์ประจำวันได้ แต่เด็กที่มีสมองไม่ดีช่วงความสนใจสั้นก็ไม่สามารถทำงานที่ยากๆ ได้หรือประสิทธิภาพการแก้ปัญหาอาจด้อยคุณภาพลงไปเพียงเท่า (Jean Piaget) ได้สรุปว่า วัยรุ่นอยู่ในช่วงพัฒนาการทางความคิดขั้นของการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal operation) ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการทางการคิดระดับสูงสุดมีลักษณะการคิดอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ๆ (Arnett, 2001) คือ

- 1) การคิดแบบแยกตัวแปรเพื่อสรุปผล (Isolation of variable)
- 2) การคิดแบบใช้เหตุผลสรุปเป็นองค์รวม (Combinatorial reasoning)
- 3) การคิดแบบการใช้เหตุผลเชิงสัดส่วน (Proportional reasoning)

วัยรุ่นจะมีความสามารถในการคิดเชิงตรรกวิทยา เข้าใจเหตุผล และเรื่องต่างๆ ที่ซับซ้อนมากขึ้นมีความคิดเชิงวิทยาศาสตร์สามารถตั้งสมมติฐาน และพยายามค้นหาคำตอบที่เป็นไปได้จริงในสถานการณ์นั้นๆ มีการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน รู้จักใช้เหตุผลอย่างผู้ใหญ่สามารถทำงานที่ใช้สติปัญญาอย่างสลับซับซ้อนได้ (Santrock, 1996) จะเห็นว่า วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และความคิดจากลักษณะและธรรมชาติของวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยาก

อยากเห็น อยากลอง ชอบความตื่นเต้นเร้าใจ ชอบความสนุกสนาน ชอบทำตามเพื่อน เลียนแบบเพื่อน เพื่อต้องการให้กลุ่มยอมรับตน ลักษณะนิสัยโดยทั่วไปของวัยรุ่นมักอ่อนไหวง่าย ต่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการมีปัญหาในเรื่องต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดวัยรุ่นเกิดความยุ่งยากใจในการปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้วัยรุ่นเกิดการสับสนต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ เมื่อเขาไม่สามารถปรับตัวได้ย่อมก่อให้เกิดการแสดงออกด้วยการกระทำรวมทั้งการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การเป็นเด็กเกเรติดยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร นำไปสู่การรับรู้ภาวะเสี่ยงทางเพศที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม อาจเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในที่สุด

1.3 ความต้องการของวัยรุ่น ความต้องการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกระทำของการที่บุคคล ความต้องการหมายถึง ความรู้สึกอยากได้ ซึ่งทำให้เกิดแรงผลักดันแรงจูงใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่พยายามให้บรรลุความมุ่งหมายความต้องการ ความต้องการของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 5 ด้าน (สุชา จันท์ธอม, 2540) ดังนี้

1.3.1 ความต้องการทางเพศ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมักจะพยายามค้นหาเพื่อนต่างเพศ มักได้รับการกีดกันจากผู้ใหญ่ เนื่องจากการเกรงว่าจะเกิดเรื่องเสียหายและคำครหาที่น่า ซึ่งก่อให้เกิดความกดดันตามธรรมชาติ เนื่องจากในระยะนี้ต่อมต่างๆ ภายในร่างกายจะทำงานเต็มที่ โดยเฉพาะต่อมเพศที่ผลิตฮอร์โมนออกมาเพื่อควบคุมการเข้าสู่สภาวะทางเพศ ทำให้วัยรุ่นพยายามที่จะหาทางออกเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ปัจจุบันถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่ควรแก้ไข โดยพยายามหาทางให้เด็กชาย และเด็กหญิง ได้มีโอกาสได้รู้จักกันพอสมควรในสภาพที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้พบปะสังสรรค์กันบ้างเพื่อลดความต้องการด้านนี้ลง อีกประการหนึ่งควรมีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เด็กด้วย เพราะการปกปิดอาจเป็นการกระตุ้นให้เด็กยิ่งเพิ่มความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น และพยายามที่จะทดลองค้นหาความจริงด้วยตนเองซึ่งอาจจะทำให้ประสบความเสียหายได้ ถ้าได้รับความรู้ที่ผิดๆ หรือแบบอย่างที่ผิดๆ

1.3.2 ความต้องการได้รับอิสระเมื่ออยู่ในวัยเด็ก พ่อแม่ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ แต่พอถึงวัยรุ่นเด็กพยายามแสวงหาความจริง พยายามยืนหยัดอยู่บนลำแข้งของตนเองความต้องการได้รับอิสระเป็นความต้องการที่รุนแรงมากในวัยนี้ วัยรุ่นต้องการแสดงออกว่าตนเป็นผู้ใหญ่ต้องการเป็นตัวของตัวเองไม่ชอบไม่พอใจที่ผู้ใหญ่มาก้าวร้าวในชีวิตตนต้องการมีอิสระในความคิดการตัดสินใจ และการกระทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539)

1.3.3 ความต้องการหาเลี้ยงตนเอง วัยรุ่นเริ่มจะมีความคิดที่จะหาเลี้ยงตนเองแทนการที่ต้องขอพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะคิดว่าการหาเงินได้ด้วยตนเองทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ การใช้จ่ายเป็นไป

อย่างสบายใจ ไม่ต้องเกรงใจใคร เพราะเป็นเงินที่หามาได้ด้วยตนเอง อีกประการหนึ่งเพื่อพิสูจน์ให้ผู้ปกครองเห็นว่าตนนั้นโตแล้วควรมีอิสระอย่างเต็มที่ แทนที่จะถูกควบคุมเหมือนแต่ก่อน

1.3.4 ความต้องการได้รับความนับถือจากสังคม วัยรุ่นต้องการให้สังคม โดยเฉพาะผู้ใหญ่ยอมรับว่าตนโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ โดยพยายามทำตนให้เป็นผู้ใหญ่นั้นจึงพบเห็นว่าวัยรุ่นบางคนพยายามที่จะดื่มเหล้าสูบบุหรี่เพื่ออวดความเป็นผู้ใหญ่ของตน และผู้หญิงก็พยายามที่จะแต่งตัว แต่งหน้า ใส่รองเท้าส้นสูง เป็นต้น

1.3.5 ความต้องการปรัชญาชีวิตที่น่าพอใจ วัยรุ่นพยายามที่จะถามเรื่องราวที่ตนเองอย่างมีเหตุผล ถ้าได้รับคำตอบที่ตนไม่พึงพอใจก็พยายามซักถามเพื่อให้ได้คำตอบที่พอใจ โดยไม่ยอมที่จะล้มเลิกความสงสัยง่ายๆ ดังนั้นสังคมต้องส่งเสริมให้วัยรุ่นมีปรัชญาที่เหมาะสมกับสภาพสังคม รู้จักสร้างมาตรฐานให้กันตนเอง

ความต้องการเหล่านั้นเป็นแรงจูงใจที่นำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ทั้งทางที่สังคมยอมรับ และไม่ยอมรับพฤติกรรมของวัยรุ่นมีสิ่งผลักดันทั้งจากแรงขับภายในของตนเอง ได้แก่ ความคิดต่างๆ ที่เจริญขึ้น ความสับสนกังวลในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามความคิดของตนเองและแรงขับภายนอกคือ การยอมรับความเข้าใจของผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเขา เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคมรอบข้าง ค่านิยมต่างๆ บางครั้งสิ่งเหล่านี้นำวัยรุ่นไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยที่ตัวเองไม่ได้ตั้งใจ และด้วยความที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

1.4 ความสนใจของวัยรุ่น

ความสนใจของวัยรุ่นหมายถึงการที่วัยรุ่นมีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.4.1 สาเหตุที่ทำให้เกิดความสนใจ

มัจฉานา อินทุสมิต, [ม.ป.ป.] ความสนใจของวัยรุ่นเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้

- 1) ความต้องการของวัยรุ่น
- 2) การเองอย่างสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่คนในหมู่คณะนิยมหรือสนใจจะทำให้คนที่เข้ามาเกิด ความสนใจตามไปด้วยกัน
- 3) การอ่านหนังสือต่างๆ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเกิดความสนใจ
- 4) การศึกษาหรือการฝึกอบรม การมีความรู้ในเรื่องใดๆ ก็ช่วยให้เกิดความสนใจขึ้น
- 5) เป็นสิ่งที่แปลก ไม่เคยพบเห็นมาก่อนย่อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจ

1.4.2 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ

- 1) ความสนใจนั้นเกิดขึ้นจากความพร้อมความต้องการและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม

2) ความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะคนทุกคนจะมีเรื่องที่ตนสนใจในสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน

3) ความสนใจนั้นเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของบุคคลวัยรุ่นจะสนใจสิ่งใด ยาวนาน หรือสั้นเพียงใดขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกาย

4) ความสนใจเฉพาะอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและเวลาของแต่ละบุคคลแบบแผนของความสนใจค่อนข้างคงที่ทำให้เกิดการวัดความสนใจสามารถทำนายความสนใจในอนาคตของคนได้

5) ความสนใจมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับสภาพจิตใจ และเชาวน์ปัญญาของบุคคล ผู้ที่มีสติปัญญาต่ำจะสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่มากอย่างและไม่สลับซับซ้อนนักต่างกับผู้ที่มีสติปัญญาสูงมักจะสนใจในหลายๆสิ่งหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกันและเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก

1.4.3 ลักษณะความสนใจของวัยรุ่น

ความสนใจของวัยรุ่นแตกต่างจากวัยเด็ก เนื่องจากการเปลี่ยนทางด้านร่างกาย และบทบาททางสังคมที่ได้รับในช่วงนี้ความสนใจของวัยรุ่นแต่ละคนขึ้นอยู่กับเพศสติปัญญาลักษณะบุคลิกภาพ สภาพแวดล้อม โอกาสการเรียนรู้ความสนใจของกลุ่มเพื่อนความสนใจของครอบครัว ความสามารถที่มีมาแต่กำเนิดและองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายอย่างความสนใจของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ (สุชา จันท์ธรม, 2540)

1) ความสนใจทางสังคม (Social interests) ความสนใจทางสังคมมักเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบุคคลในสังคม เช่น งานเลี้ยงต่างๆ และการพบปะสนทนากัน วัยรุ่นจะสนใจในกิจกรรมของสังคม ส่วนรวม และในหมู่เพื่อนสนิท ซึ่งอยู่กับความพึงพอใจของเขเองที่จะเลือกกิจกรรมและการมีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมทางสังคม ในระยะวัยรุ่นตอนต้น เพศหญิงจะสนใจในงานเลี้ยงและการพบปะสนทนากันมากกว่าเพศชาย ทั้งนี้เพราะเพศหญิงจะมีการพัฒนาการเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชาย 1-2 ปี และพบว่า การพบปะสนทนากันเป็นกลุ่มระหว่างเพื่อนสนิทเป็นกิจกรรมที่เด็กวัยรุ่นชอบทำ เรื่องที่จะพูดคุยขึ้นอยู่กับเพศ ในวันรุ่นหญิงมักจะพูดถึงเรื่องงานเลี้ยง การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ เรื่องตลกขบขัน หนังสือ ภาพยนตร์ ดนตรี กีฬา เรื่องของอาจารย์และเพื่อนที่โรงเรียน ส่วนเพศชายชอบที่จะพูดคุยกันเรื่องกีฬา ภาพยนตร์ การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศและเรื่องการเมือง

นอกจากนี้วัยรุ่นทั้งชายและหญิงยังให้ความสนใจกับชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ถูกกดขี่ทางสังคมหรือไม่ได้รับความยุติธรรม ซึ่งความสนใจเหล่านี้แสดงโดยการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ตลอดจนชุมนุมชนเพื่อช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้

2) ความสนใจเกี่ยวกับบุคคล (Personal interests) ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะต่างๆ ได้ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

2.1) ความสนใจในเรื่องการแต่งกายและความงดงามทางร่างกาย วัยรุ่นพยายามที่จะแต่งกายให้ทันสมัยงดงามและเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจะให้ความสำคัญกับเรื่องการแต่งกายเป็นเรื่องที่สำคัญพิเศษ วัยรุ่นมักคิดว่าการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัยและการมีร่างกายที่งดงามเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นแรงจูงใจให้เข้ากลุ่มได้ง่าย เป็นที่ยอมรับของสังคมและเพศตรงข้าม จะทำให้เกิดความมั่นใจในการเลือกเสื้อผ้า วัยรุ่นจะพยายามเลือกเสื้อผ้าที่ตนคิดว่าสามารถที่จะดึงดูดใจเพศตรงข้าม ได้มากกว่าเพศเดียวกันขณะเดียวกันก็พยายามที่จะแต่งกายให้เหมือนกับเพื่อน ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

2.2) ความสนใจเรื่องสุขภาพ วัยรุ่นจะสนใจรูปร่าง สัดส่วนของตนเองเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะระมัดระวังในเรื่องการกิน การนอน ความสะอาด และการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ

2.3) ความสนใจในเรื่องทางเพศ ในระยะแรกในเรื่องของความสนใจด้านนี้ วัยรุ่นเริ่มที่จะสนใจความเปลี่ยนแปลงของร่างกายของตนเอง วัยรุ่นเริ่มทดลองการมีกิจกรรมทางเพศโดยการสำรวจและการสัมผัสส่วนต่างๆ ของร่างกายตนเอง สนใจความรู้สึกริแมนติกและมีความรู้สึทางเพศเกิดขึ้น มีการพูดคุยเกี่ยวกับเพศ พูดคุยเรื่องตลกเกี่ยวกับเซ็กซ์ ศึกษาเรื่องเพศจากเพื่อนด้วยกัน หรือจากการอ่านหนังสือไป นอกจากสนใจตัวเองแล้ว วัยรุ่นยังสนใจมีเพื่อนสนิทเพศเดียวกัน รวมถึงเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นสนใจเพศตรงข้ามพยายามที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศ (Rice, 1997) ความสนใจนี้สืบเนื่องมาจากการบรรลุนิติภาวะทางเพศซึ่งเริ่มตั้งแต่วัยแรกเริ่ม และความต้องการที่จะคบเพื่อนต่างเพศอยากดำเนินชีวิตเหมือนผู้ใหญ่ วัยรุ่นมีความสนใจ และต้องการที่อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมกับเพื่อนต่างเพศ บางครั้งความรู้สึกผูกพันรักใคร่มาก จนไม่มีเวลาที่จะคิดถึงเรื่องอื่นๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ทั้งนี้อาจได้รับอิทธิพลจากการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม ภาพยนตร์ โทรทัศน์ นวนิยายขั้นของพัฒนาการในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศที่เลยเพื่อนไปแล้วนั้น แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ ขั้นของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เพราะอยากแข่งขัน เพื่อต้องการที่จะทัดเทียมผู้อื่น แบบนี้ไม่ค่อยที่จะยั่งยืน ไม่ต้องการความเข้าใจมากนักเป็นแบบเล่นสนุกชั่วคราว ขั้นที่สองเรียกว่า ขั้นเลือก ค่อนข้างที่จะเลือกเฟ้นและจริงจังขึ้นบ้าง ขั้นที่สามเรียกว่า ขั้นแน่ใจ ความสัมพันธ์ค่อนข้างแน่นแฟ้นจริงจัง

2.4) ความสนใจในการแสวงหาอิสระ วัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นจะเลือกแสดงพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เขามีความสุขและพึงพอใจ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละคน ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และสังคมชั้นสูง หรือปานกลางมักจะเข้มงวดกับความประพฤติทางสังคมมากกว่าสังคมชั้นต่ำ ทำให้วัยรุ่นในครอบครัวสังคมชั้นต่ำมีโอกาสที่จะแสดงออกอย่างอิสระมากกว่าวัยรุ่นในครอบครัวชั้นกลาง

และสังคมชั้นสูง วัยรุ่นพยายามที่จะเป็นตัวของตัวเอง เริ่มต่อต้านการใช้อำนาจของผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว นอกจากนั้นวัยรุ่นยังต้องการความเป็นอิสระในการใช้จ่ายใช้สอยเงิน และต้องการที่จะหาเงินเพื่อสนองความต้องการของตัวเอง จะเห็นว่า วัยรุ่นมักจะหางานพิเศษทำเพื่อหารายได้เพื่อใช้จ่ายอย่างอิสระ โดยเฉพาะเรื่องเสื้อผ้าเครื่องประดับ และเครื่องเล่นกีฬา วัยรุ่นชายจะเห็นความสำคัญของการหาเงินมากกว่าวัยรุ่นหญิงเพราะคิดว่า เงินจะทำให้มีโอกาสที่จะร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน เอื้อให้เขามีทุกอย่างเหมือนกับสมาชิกในกลุ่มของเขาเอง

2.5) ความสนใจในอาชีพช่วงนี้วัยรุ่นเริ่มที่จะสนใจในการเลือกอาชีพของตนเอง วัยรุ่นหญิงมักสนใจในการเลือกอาชีพน้อยกว่าวัยรุ่นชาย เนื่องจากความคิดที่ว่าเมื่อแต่งงานก็จะมีเปลี่ยนแปลงในอาชีพของตน ในขณะที่วัยรุ่นชายคิดว่าอาชีพของเขาไม่ถูกขัดขวางเมื่อแต่งงาน และครอบครัวจะมีผลต่อการเลือกอาชีพของวัยรุ่นด้วย แต่วัยรุ่นจำนวนมากที่ต้องการเลือกอาชีพที่ดีกว่าอาชีพในครอบครัว

2.6) ความสนใจในการเรียน วัยรุ่นจำนวนมากที่สนใจในสภาพทั่วไปของโรงเรียน ได้แก่ การเลือกวิชาเรียน กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของโรงเรียน เขาจะคอยจับผิดครูที่สอน แต่มีวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่ชอบโรงเรียนของตน สภาพเศรษฐกิจสังคมสมัยปัจจุบันกระตุ้นให้วัยรุ่นเข้าใจและเห็นความสำคัญของการเรียนซึ่งเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจทั้งนี้ขึ้นกับการสนับสนุนอบรมของครอบครัว วัยรุ่นบางคนพยายามที่จะทำงานหนักเพื่อที่จะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง แม้ว่าต้องทำงานหนักก็ตาม แต่เมื่อไม่ได้ผลที่ตั้งใจไว้ก็จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ หดหวังในการเรียน และอาจใช้วิธีแก้ปัญหาคด้วยการแยกกลุ่ม วัยรุ่นบางคนต้องการออกจากโรงเรียนเนื่องจากไม่สามารถที่จะปรับตัวได้มากกว่าปัญหาด้านการเงิน เมื่อเขาไม่ได้รับการยอมรับในกลุ่มก็จะทำให้เขามีทัศนคติทางลบต่อโรงเรียนผลที่ตามมาคือ วัยรุ่นคนนั้นจะหมดกำลังใจ ท้อแท้ และแก้ปัญหาด้วยการลาออกจากโรงเรียน

2.7) ความสนใจในศาสนา วัยรุ่นให้ความสนใจเกี่ยวกับศาสนาน้อย เนื่องจากคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ คิดว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่และคนแก่ เป็นเรื่องที่ไม่สนุก ไม่น่าที่จะสนใจ ถึงแม้ว่าจะไม่ค่อยสนใจในเรื่องศาสนา แต่เขามักที่จะมีความรู้สึกสำนึกต่อความผิดรู้ดีรู้ชั่วสามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตามความเหมาะสมตามเหตุตามผลมากกว่าในวัยเด็ก

3) ความสนใจในการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational interests) เนื่องจากความกดดันภายในบ้าน และจากการหางานทำที่โรงเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนรวมทั้งการหารายได้พิเศษทำให้วัยรุ่นมีเวลาในการพักผ่อนน้อยกว่าในวัยเด็ก และสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมบันเทิงได้จำนวนจำกัดวัยรุ่นเลือกกิจกรรมที่ตนเองถนัดและชอบมากที่สุด แต่บางคนก็ชอบที่จะอยู่เฉยๆ มากกว่าเข้าร่วมกิจกรรมบันเทิงใดๆ

3.1) ความสนใจในเกมส์และกีฬา วัยรุ่นชายและหญิงต้องการที่จะพักผ่อนหย่อนใจด้วยการเล่นเกมสกีฬา และนอกจากเป็นการออกกำลังกายแล้วยังได้รับความบันเทิงไปด้วย สนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนที่มีวัยใกล้เคียงกัน และมีความสนใจในเกมส์กีฬาที่เหมือนกัน

3.2) ความสนใจในการอ่านหนังสือวัยรุ่นจะอ่านหนังสือประเภทตลกขบขัน น้อยลงกว่าในวัยเด็ก วัยรุ่นนิยมอ่านหนังสือประเภทวิทยาศาสตร์ และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ส่วนวัยรุ่นหญิงชอบอ่านหนังสือประเภทเพื่อฝัน และชอบอ่านหนังสือประเภทนิยายสารมากกว่าตำรา

3.3) ความสนใจในการดูภาพยนตร์ วัยรุ่นชอบภาพยนตร์ประเภทโรแมนติค การผจญภัย เรื่องตลกขบขัน เรื่องเกี่ยวกับสังคม และเรื่องเพศศึกษา วัยรุ่นชอบเรื่องการผจญภัย เรื่องลึกลับ และเรื่องตลก ส่วนวัยรุ่นหญิงชอบภาพยนตร์เรื่องความรัก ผู้แสดงภาพยนตร์จะมีอิทธิพลกับวัยรุ่นมาก จะเห็นว่าวัยรุ่นจะเลียนแบบผู้แสดงภาพยนตร์ที่ชื่นชอบรวมไปถึงการติดตามเรื่องราวดาราจากหนังสือนิตยสาร ภาพยนตร์ต่างๆ และการชมภาพยนตร์จะทำให้วัยรุ่นพึงพอใจและบันเทิงใจมาก

3.4) ความสนใจในการฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ วัยรุ่นจะชอบฟังวิทยุและดูโทรทัศน์มาก เพราะไม่ว่าจะฐานะทางเศรษฐกิจแบบใดก็สามารถที่จะชมและรับฟังได้ ทำให้วัยรุ่นสามารถที่จะหาความบันเทิงใจภายในบ้านซึ่งใช้เวลาประมาณ 1-3 ชั่วโมงเพื่อพักผ่อนอยู่กับบ้านเขาสามารถที่จะฟังวิทยุขณะที่ทำหนังสือได้ โดยอ้างว่าจะทำให้มีสมาธิขึ้น วัยรุ่นจะนิยมฟังเพลงมากและบางคนจะเดินร่ำไปด้วย ส่วนการดูโทรทัศน์วัยรุ่นชอบดูรายการโทรทัศน์ที่ล้อเลียนสังคม ลึกลับ อาชญากรรม และเรื่องสืบสวนสอบสวน การที่วัยรุ่นชอบฟังวิทยุและดูโทรทัศน์มีส่วน และมีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นฝึกลงกลางวัน เนื่องจากต้องการที่จะเลียนแบบนักร้องหรือดาราที่มีชื่อเสียง หรือแม้แต่เป็นนักเรียนที่เรียนเก่งที่สุดในชั้นเรียน

ความสนใจของวัยรุ่นที่กล่าวข้างต้นเป็นลักษณะหนึ่งของการปรับตัวของวัยรุ่น เพื่อให้สังคมยอมรับ และเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของตนเอง เพราะปรัชญาชีวิตของเขาเองที่เข้ากับความต้องการและบรรทัดฐานของสังคมและให้เป็นการจริงใจให้ได้มากที่สุด ถึงอย่างไรก็ตามวัยรุ่นก็ต้องการคำแนะนำ การดูแลเอาใจใส่ ความเข้าใจ และ การสนับสนุนจากผู้ใหญ่เพื่อให้วัยรุ่นที่ยังไม่พร้อมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจสามารถที่จะก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพ ถึงแม้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นจะเกิดตามพัฒนาการของวัยรุ่นเอง แต่ถ้าหากว่าพฤติกรรมเป็นปัญหาไม่เหมาะสม หรือไม่ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคมแล้ว พฤติกรรมของวัยรุ่นควรได้รับการแก้ไข และพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากในปัจจุบันนั้นคือ ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นนั่นเอง

1.5 พฤติกรรมการคบเพื่อน วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าในวัยเด็ก จะมีความผูกพันแน่นแฟ้นในกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก เพื่อนในกลุ่มจะเริ่มมีเพื่อนต่างเพศเข้ามารวมกลุ่มด้วย

วัยรุ่นเริ่มที่จะลดความสนใจบุคคลต่างวัยไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กกว่า ในระยะนี้จะเริ่มต้นชีวิตกลุ่มที่แท้จริง (Gang age) ในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นด้วยกันจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น การถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองคิด และรู้สึกเข้าอกเข้าใจเมื่อเกิดปัญหาขึ้นระหว่างเพื่อนวัยรุ่นกับครอบครัวของเพื่อน ครูของเพื่อนหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเพื่อนด้วยกัน (Amett, 2001) การรวมกลุ่มของวัยรุ่นเป็นไปโดยธรรมชาติสมาชิกกลุ่มมักมีหลายๆ สิ่งคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นอายุที่อยู่ในวัยเดียวกัน มีรสนิยมเดียวกัน เพศเดียวกัน มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญของวัยรุ่นสมาชิกภายในกลุ่มจะพยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มวัยรุ่นที่กลุ่มยอมรับจะมีความสุข แต่วัยรุ่นที่ไม่สามารถเข้ากลุ่มได้ หรือเพื่อนไม่ยอมรับความคิดเห็น จะไม่สบายใจ และหาทางออกอื่นๆ เช่น การปลีกตัวอยู่ตามลำพัง หรือการหากกลุ่มเพื่อนกลุ่มอื่นต่อไปอีก เพราะการให้ความสำคัญกับเพื่อนที่ถูกใจทำให้วัยรุ่นอยากทำงาน อยากร่วมเรียนกับเพื่อนหรือทำกิจกรรมหรือมีพฤติกรรมเหมือนเพื่อน บางครั้งการตัดสินใจอะไรก็ตามเพื่อนโดยไม่คำนึงถึงสภาพตนเอง (มัทนา อินทุสมิต, ม.ป.ป.)

วัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนด้วยความพอใจมากกว่าเหตุผลจึงมักเกิดปัญหากับพ่อแม่เกี่ยวกับลักษณะของเพื่อนที่วัยรุ่นคบ เพราะลักษณะเพื่อนที่คบพ่อแม่มองว่าไม่ดี และไม่เหมาะสมโดยเฉพาะเรื่องการแต่งกาย การวางตัว กิริยามารยาท ตลอดจนความประพฤติและอุปนิสัยในช่วงวัยรุ่นตอนต้นจะเป็นสมาชิกพวกเดียวกันและมักจะเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ 5-6 คนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางสมาชิกภายในกลุ่มจะลดลงเหลือเพียง 3-4 คน แต่จะมีความสนิทสนมกันมากขึ้น และอาจมีทั้งเพื่อนชายและเพื่อนหญิงอายุไล่เรียงกัน เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายจะลดลงเหลือเพียง 1-2 คน ถ้าเป็นเพื่อนที่เพศเดียวกันก็จะยังคงเป็นคู่หูถ้าเป็นเพื่อนต่างเพศก็อาจพัฒนามาเป็นคู่รักกันได้ (โสภณัท นุชนาถ, 2542) การคบเพื่อนเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่สำคัญต่อจิตใจของวัยรุ่น แต่การคบเพื่อนก็มีทั้งประโยชน์และโทษเพื่อนอาจเป็นผู้ที่ประคับประคองจิตใจเมื่อเกิดเรื่องทุกข์ร้อน ซึ่งแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้รู้สึกว่าการต่างคนต่างเป็นเจ้าของชีวิตของกันและกัน แต่ในทางกลับกันเพื่อนอาจชักนำไปในทางที่ผิด การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การก่ออาชญากรรม การมีพฤติกรรมเกเร การติดยาเสพติด ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม และสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อนชักจูง เพราะจิตใจของวัยรุ่นเปราะบางกับ “การมีเพื่อนและการไม่มีเพื่อน” ดังนั้นการรู้จักคบเพื่อนที่ดีจึงเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของวัยรุ่น ดังสุภาษิตที่ว่า “คบเพื่อนดีเป็นศรีแก่ตัว คบเพื่อนชั่วพาอัปปาง” (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

จะเห็นว่าเพื่อนมีความสำคัญกับวัยรุ่นมาก การคบเพื่อนมีผลต่อวัยรุ่นทั้งด้านบวกและด้านลบ แต่เมื่อก้าวถึงผลของการคบเพื่อนที่มีต่อวัยรุ่นมักกล่าวถึงในด้านลบเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงหลายอย่าง และก่อให้เกิดผลเสียหายมาก ไม่ว่าจะเป็นการติดยาเสพติด การกระทำผิดกฎหมาย ตลอดจนการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ มีรายงานการศึกษาวิจัยมากมายในต่างประเทศเกี่ยวกับการให้วัยรุ่นได้รายงานพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของตนเองและพฤติกรรมของ

กลุ่มเพื่อนพบว่า วัยรุ่นและเพื่อนมีพฤติกรรมที่เหมือนกัน (Amett, 2001) ส่วนในประเทศไทยการศึกษาเชิงสำรวจพบว่า เรื่องความตั้งใจในการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนมัธยมตอนปลายในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า กลุ่มเพื่อนและการคล้อยตามเพื่อนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนมากที่สุด และการศึกษาของจันทน์ ทงศิริ (2539) ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในอำเภอเมืองจังหวัดน่านพบว่า เพื่อนมีอิทธิพลชักนำกลุ่มเพื่อนให้มีเพศสัมพันธ์มากถึงร้อยละ 95.0 นอกจากนี้พิสมัย นพรัตน์ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาพบว่า พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน และสามารถทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นได้ และการศึกษาพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนมัธยมสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นพบว่าลักษณะของเพื่อนสนิทที่คบ และการทำกิจกรรมของกลุ่มเพื่อนที่คบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน (อนงค์ ชีระพันธ์, 2544) ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าปัจจัยด้านการตามกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น และสามารถทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นได้อีกด้วย (อรอุษา จันทรวีรุจ, 2544)

1.5.1 การคบเพื่อนต่างเพศ

เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่น ความสนใจและความต้องการตามระยะพัฒนาการที่สำคัญอย่างหนึ่งของวัยรุ่นนั้นคือ การคบเพื่อนต่างเพศ

Dacy & Kenny (1997) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การคบเพื่อนต่างเพศของวัยรุ่นมักเริ่มจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างผิวเผินและพัฒนาการไปสู่การมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีความต้องการกันระหว่างเพศตรงข้ามระหว่างวัยรุ่นหญิงกับชาย โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ

- 1) มิตรภาพ
- 2) ความรัก
- 3) ความสัมพันธ์ทางเพศ

ผู้ชายและผู้หญิงมีข้อแตกต่างกันในขั้นตอนของความสัมพันธ์นี้ ชายอาจข้ามไปสู่ขั้นที่ 2 ได้ ในขณะที่หญิงต้องเป็นไปตามขั้นตอน ผู้หญิงเรื่องก้าวจากมิตรภาพไปสู่ความรักและมีความสัมพันธ์เพื่อความรักที่ยั่งยืน แต่ผู้ชายอาจมีเพศสัมพันธ์โดยที่ปราศจากความรักได้ ดังนั้นการที่วัยรุ่นชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศ เช่น ไปเที่ยวด้วยกัน จูบกัน และถึงขั้นได้เสียกัน มักจะเป็นเพราะเพศหญิงคิดว่าเป็นความรัก จึงสามารถยอมสละได้ แต่แท้จริงแล้วเพศชายอาจทำไปเพื่อต้องการความพึงพอใจ ถูกใจ ไม่ได้มีความรัก จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นหญิงทำแท้งเนื่องจากฝ่ายชายไม่รับผิดชอบในการตั้งครรภ์มากมาย

(สุชา จันทร์เอม, 2540) จากการศึกษาของ Lopes (2000) ได้ศึกษาการมีเพศสัมพันธ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาพบว่า นักเรียนเคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 48.9 เพศชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 13 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.3 ส่วนหญิง มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.6 โดยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับคู่อีก คิดเป็น ร้อยละ 42.6

สุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์ และคณะ (2541) ได้ศึกษาทัศนคติต่อการบริการทางเพศ ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนด้านสุขภาพ และพฤติกรรมทางเพศเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดของแก่นพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคู่อีกร้อยละ 26.5 เคยมีคู่อีกแฟน ปัจจุบันไม่มี คิดเป็นร้อยละ 21.2 และร้อยละ 83.8 เริ่มมีคู่อีกเมื่ออายุ 14-17 ปี โดยเป็นเพื่อนนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 93.2 ศรีสุดา โกลา (2541) ศึกษาพฤติกรรมทางเพศและปัจจัยที่กำหนดความตั้งใจในการใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอดส์ของวัยรุ่นชายพบว่า วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเริ่มเมื่ออายุ 15 ปี มากที่สุดร้อยละ 98.0 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับหญิงคนรัก

1.5.2 พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกเมื่อคบเพื่อนต่างเพศมีดังต่อไปนี้

การมีนัดซึ่งเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเพื่อน เพศเดียวกันและต่างเพศ ได้มีโอกาสเข้ามาทำกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน โดยไม่มีสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ การนัดจะมีระหว่างผู้ชายหญิงแล้ว ยังรวมไปถึงการนัดพบกันระหว่างกลุ่มเพื่อนร่วมกิจกรรมทางสังคมแบบเป็นกลุ่มเฉพาะของตัวเองเท่านั้น (Dacey & kenny, 1996) การมีนัดครั้งแรกเริ่มตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นตอนต้นบางคนเริ่มมีขึ้นตั้งแต่เข้าเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่บางคนเริ่มมีนัดเมื่อเรียนสำเร็จระดับชั้นมัธยมศึกษาแล้ว โดยภาพรวมส่วนใหญ่แล้ววัยรุ่นเริ่มสนใจการมีนัดตั้งแต่วัยรุ่นและต้องการพัฒนาลักษณะทฤษฎีทางเพศ (Kimmel & Weiner, 1995) ในอดีตการมีนัดถือเป็นเรื่องสำคัญลักษณะของการมีนัดเริ่มตั้งแต่ไม่มีแบบแผนที่แน่นอนนัก และถือว่าการนัดเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นเรื่องที่นำไปสู่การเลือกคู่ ปัจจุบันวัยรุ่นในประเทศไทยมีอิสระมาก การนัดไม่มีแบบแผนแน่นอน และมักต้องการเลือกคู่กันเอง ดังนั้นการมีนัดในปัจจุบันเกิดจากความต้องการของวัยรุ่นมากกว่าการมีนัดที่พ่อแม่เป็นผู้จัดการให้ วัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่รวมกันสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่โอกาสที่จะมีนัดนั้นจึงเป็นเรื่องง่าย ดังนั้นการศึกษาของจิรวรรณ แทนวัฒนกุล (2541) ได้ศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสานพบว่า การมีนัดครั้งแรกในชายคิดเป็นร้อยละ 98.9 หญิงร้อยละ 40.0 อายุที่มีนัดครั้งแรกในชายอายุ 16-17 ปี ร้อยละ 75.0 หญิงส่วนใหญ่อายุ 18-19 ปีร้อยละ 30.0 และได้แสดงความคิดเห็นว่า การมีนัดครั้งแรกรู้สึก ตื่นเต้น ว่าวุ่น ไม่รู้จะทำอะไรดี ตื่นเต้นที่มีคนมาชอบ ส่วนที่ไม่เคยมีนัดไม่เชื่อว่าไม่มีคนมานัดแต่ไม่กล้า กลัวพ่อแม่ดูไม่พอใจ และอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นพบว่า นักเรียนเคยนัดพบเพศตรงข้ามตามลำพังคิด

เป็นร้อยละ 35.8 ส่วนใหญ่นัดเพื่อคูหนึ่งด้วยกันร้อยละ 46.8 สถานที่นัดพบส่วนใหญ่จะเป็น โรงภาพยนตร์ ห้างสรรพสินค้า และสวนสาธารณะคิดเป็นร้อยละ 44.0 43.0 และ 32.3 ตามลำดับ

แม้ว่าการมีนัดถือเป็นพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง แต่จากค่านิยมเกี่ยวกับการคบเพื่อนต่างเพศที่รับมาจากวัฒนธรรมตะวันตก วัยรุ่นจึงอาจมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากการมีนัด ไม่ว่าจะเป็นการนัดพบกันเพียงลำพังสองต่อสอง อยู่ที่ลับตามลำพังสองต่อสองมีการถูกเนื้อต้องตัวกัน การสัมผัสซึ่งกันและกันเชิงชู้สาว และนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ดังเช่นการศึกษากิจกรรมทางเพศที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางพบว่า วัยรุ่นหญิงถูกเนื้อต้องตัวที่ไม่พึงประสงค์ถึงร้อยละ 20.0 และถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกร้อยละ 18.0 (Small & Kerns, 1993) ในประเทศไทยการศึกษาของอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่าเมื่ออยู่ลำพังกับเพศตรงข้ามจะมีการจับมือถือแขน โอบไหล่-เอวซึ่งกันและกันคิดเป็นร้อยละ 49.8 รองลงมา ได้แก่ การกอดจูบ จูบได้ กระตุ้นอวัยวะร่างกายให้แก่กันและกันร้อยละ 32.3 และเคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 27.8 สอดคล้องกับการศึกษาของอรอุษา จันทรวีรุช (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การคูหนึ่งตามลำพังเป็น โอกาสที่เอื้อต่อการถูกเนื้อต้องตัวของชายหญิง การสัมผัสซึ่งกันและกันเชิงชู้สาวกันถึงร้อยละ 40.2 จะเห็นได้ว่า การมีนัดกันตามลำพังกับเพื่อนต่างเพศนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ และผลที่ตามมาคือ การตั้งครภัก์ในวัยเรียน การติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นที่ควรแก้ไข

การถูกเนื้อต้องตัวกันของหญิงชายเชิงชู้สาว ตั้งแต่การจับมือ ถือแขน การโอบกอดจูบได้ สัมผัสอวัยวะต่างๆ เกิดจากการที่ชายหญิงมีความผูกพันทางด้านอารมณ์ จะเป็นขั้นตอนของการมีเพศสัมพันธ์ สอดคล้องกับการสนทนากลุ่มของนักศึกษาในการศึกษาพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นกรณีศึกษาวัยรุ่นของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสานของจิวารรรถน แทนวัฒนกุล (2541) ที่พบว่า นักศึกษามีความเห็นว่าการถูกเนื้อต้องตัวกันของชายหญิงที่เป็นคู่รักกัน เช่น การจับมือ ถือแขน และการโอบกอด เป็นสิ่งที่ปกติ ส่วนการจูบจูบได้สัมผัสอวัยวะต่างๆ ควรทำในที่ลับตาคน สุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์ และคณะ (2541) ได้ศึกษาทัศนคติต่อบริการทางเพศ ความเชื่อ อำนาจภายใน – ภายนอก ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของนักศึกษาอาชีวะและนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การแสดงความรักกับคู่รักโดยการจับมือโอบกอดมีร้อยละ 38.0 จับมือโอบกอดจูบ และสัมผัสมีร้อยละ 48.4 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) ที่พบว่า เมื่ออยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามเมื่อมีการถูกเนื้อต้องตัวกันทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกทางเพศได้ง่ายอยู่ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 39.3 เคยมีการจับมือถือแขนโอบไหล่ซึ่งกันและกันร้อยละ 49.8 เคยจูบกัน กระตุ้นอารมณ์ทางเพศถึงร้อยละ 32.3 จะเห็นว่า การมีนัดนำไปสู่การถูกเนื้อต้องตัวกันของชายหญิงเชิงชู้สาว

การคบเพื่อนต่างเพศของวัยรุ่นเป็นสาเหตุของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ดังเช่น การศึกษากิจกรรมทางเพศที่ไม่พึงประสงค์ในวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางพบว่า วัยรุ่นหญิงถูก เพื่อนชายบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 25.0 ส่วนในประเทศไทยผลจากการศึกษาเรื่องการใช้สื่อปรับ ความคิดเห็นและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น วิทยาลัยโรงเรียนพานิชย์การแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ พบว่า เมื่อได้โอบกอดจูบแล้ววัยรุ่นชายส่วนใหญ่ร้อยละ 47.6 ต้องการสัมผัสที่ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น และ ร้อยละ 13.5 ต้องการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนวัยรุ่นหญิงที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนแล้วแสดงความคิดเห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมดา (อุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์, 2541)

การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นถือว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพมากมาย หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์ในวัยเรียน การติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และ โรคเอดส์ ด้วยพัฒนาการของวัยรุ่นที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นต้องการเป็นอิสระจากครอบครัว โดยหันไปให้ความสนใจ กับเพื่อนมากกว่าสมาชิกในครอบครัว แต่ด้วยความที่ยังไม่สมบูรณ์และความไม่พร้อมของวัยรุ่นอาจทำ ให้วัยรุ่นคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พ่อแม่และครูมีส่วนสำคัญในการที่จะคอยสนับสนุนให้ ข้อมูล คอยให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่วัยรุ่นในการดำเนินชีวิต เพื่อลดปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้นจาก การคบเพื่อน รวมไปถึงการคบเพื่อนต่างเพศด้วย (สุภาภรณ์ ปัญหาราช, 2547)

2. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action)

ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) มีข้อสมมุติฐานเบื้องต้น เกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลว่า บุคคลล้วนกระทำด้วยเหตุและผล (Reasonable) และพฤติกรรม อันสมัครใจทำนี้กระทำขึ้นโดยพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่ประกอบด้วย ทฤษฎีนี้เสนอว่าความตั้งใจ (Intention) ของบุคคลว่าจะแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมหนึ่งใดรวมทั้งพฤติกรรมสุขภาพต่างๆ น่าจะเป็น ตัวกำหนดที่เกิดขึ้นก่อนการกระทำ (Action) แต่ความตั้งใจของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลา ผ่านไป โดยความตั้งใจเป็นองค์ประกอบที่แปรผกผันกับเวลา ต้องมีความสอดคล้องกันทั้งในแง่ของ การกระทำ (Action) ที่ต้องการจะวัดกับเป้าหมาย (Target) สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม ที่เกิดขึ้น (Context) และมีความสอดคล้องกันกับช่วงเวลา (Time) (Ajzen and Fishbein อังในมัดลิกา มัติโก, 2534)

นอกจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุและผลจะช่วยทำนายพฤติกรรมภายนอกแล้ว ยังทำให้เกิด ความเข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์เพิ่มขึ้น โดยความตั้งใจมีผลขององค์ประกอบ 2 ประการคือ (Ajzen and Fishbein อังในมัดลิกา มัติโก, 2534)

1) คุณสมบัติของบุคคลที่แสดงพฤติกรรม เป็นทัศนคติต่อการแสดงพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) ที่ถูกกำหนดโดยความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่โยงเข้ากับการประเมินผลของการกระทำ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเหตุจูงใจให้มีการกระทำเช่นนั้น

2) อิทธิพลทางสังคม คือ การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความกดดันที่มีอิทธิพลทางสังคมต่อบุคคลในการแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่าบรรทัดฐานเชิงอัตวิสัย (Subjective norm) เป็นผลของความเชื่อของบุคคลต่อบุคคลที่อ้างอิงถึง เช่นการทำตามกลุ่มเพื่อนหรือบุคคลที่เขาชื่นชอบ เขาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ

ตามแนวทางทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลที่เสนอตัวแปรหลายตัวโดยเฉพาะทัศนคติการสอดคล้องตามกลุ่มอ้างอิง และเจตนาเชิงพฤติกรรมมีความเหมาะสมในการอธิบายพฤติกรรมและในทฤษฎีการกระทำด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล และใช้ข้อมูลที่ตนมีอย่างเป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองก่อนที่จะตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง (Ajzen and Fishbein อ้างในมัลลิกา มัติโก, 2534)

3. แบบจำลอง PRECEDE - PROCEED Model

จากการทบทวนทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ พบว่ามีแนวคิดหนึ่งที่มีมักจะถูกอ้างอิงเสมอในการอธิบายความหมาย และการวางแผนงานด้วยการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะตำรา/งานวิจัยของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ PRECEDE - PROCEED MODEL ของ Lawrence W.Green และ Marshall W. Kreuter ว่าแบบจำลองนี้ประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ดังนี้ (Green, Lawrence อ้างในกองสุขศึกษา, 2542)

ส่วนที่ 1 ระยะของการวินิจฉัยปัญหา (Diagnostic Phase) เรียกว่า **PRECEDE** (Predisposing, Reinforcing, Enabling, Constructs in Educational, Environmental Diagnosis and Evaluation)

ส่วนที่ 2 ระยะเวลาของการพัฒนาแผน ซึ่งจะต้องทำส่วนที่ 1 ให้เสร็จก่อนจึงจะวางแผน และนำไปสู่การดำเนินงานและประเมินผล ส่วนนี้เรียก **PROCEED** (Policy Regulatory and Organization Constructions in Educational and Environment Development)

PRECEDE-PROCEED MODEL เพื่อการวางแผนและประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพ แบ่งเป็นขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากเป้าหมายสุดท้ายที่อยากให้เกิดขึ้น (outputs) ซึ่งตาม Model คือ คุณภาพชีวิต / การมีสุขภาพที่ดี ซึ่งจะกล่าวถึงขั้นต่างๆ โดยสรุปดังนี้

ขั้นที่ 1 การวินิจฉัยสังคม (Social Diagnosis) เป็นการวินิจฉัยปัญหาทางสังคม ในกลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งสามารถทำได้โดยการศึกษาค้นคว้าความต้องการ และความคาดหวังส่วนบุคคล การศึกษาปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งตัวชี้วัดของปัญหาสังคมอาจจะมีหลายตัวชี้วัด

ขั้นที่ 2 การวินิจฉัยทางวิทยาการระบาด (Epidemiological Diagnosis)

ขั้นนี้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาถึงเป้าหมายทางสุขภาพเฉพาะอย่าง ซึ่งจะมีผลต่อเป้าหมายหรือปัญหาทางสังคม ข้อมูลที่จะใช้ในการวินิจฉัยขั้นนี้ ได้แก่ สถิติชีพ ข้อมูลทางการแพทย์และวิทยาการระบาด ผู้วางแผนจะใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ตัวอย่างของตัวชี้วัดที่สำคัญและลักษณะของตัวชี้วัด (Dimensions)

ขั้นที่ 3 การวินิจฉัยด้านพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม (Behavioral and Environment Diagnosis)

ขั้นตอนประกอบด้วย การกำหนดองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ (Environment และ health - related Behavioral factors) ที่สัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพที่เลือกในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 การวินิจฉัยด้านการศึกษาและองค์กร (Education and Organization Diagnosis)

จากความรู้พื้นฐานด้านพฤติกรรมศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า มีองค์ประกอบมากมายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งในแบบจำลองนี้ได้แบ่งกลุ่มขององค์ประกอบเหล่านี้ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ปัจจัยนำ (Predisposing factors) ปัจจัยเสริม (Reinforcing factors) และปัจจัยเอื้อ (Enabling factors) ในกลุ่มปัจจัยนำจะประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม และการรับรู้ของบุคคลหรือประชาชน ทักษะในการปฏิบัติพฤติกรรมก็ถือว่าเป็นปัจจัยเอื้อ ดังนั้นปัจจัยเอื้อนี้ กล่าวโดยสรุปคือ องค์ประกอบทั้งหมดที่ช่วยให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบสุดท้ายคือ ปัจจัยเสริม หมายถึง รางวัลที่บุคคลได้รับ หรือข้อมูลป้อนกลับที่มาจากบุคคลจากบุคคลอื่น หลังจากบุคคลได้ปฏิบัติพฤติกรรมหนึ่งๆ แล้ว ซึ่งอาจจะช่วยสนับสนุน หรือขัดขวางการปฏิบัติพฤติกรรมนั้นต่อไป

ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นพื้นฐาน และก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล หรืออาจจะเป็นความพอใจ (Preference) ของบุคคลซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ (Education Experience) ซึ่งความพอใจนี้อาจจะมีผลในทางสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรมได้แก่ ความรู้ การรับรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะ และยิ่งรวมไปถึงสภาพ

ทางสังคม – เศรษฐกิจ (Social Economic Status) และอายุ เพศ ระดับการศึกษา ตลอดถึงสภาพของครอบครัวด้วย

ความรู้ เป็นปัจจัยนำที่สำคัญในการส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม แต่การเพิ่มความรู้ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสมอไป ถึงแม้ความรู้จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและเป็นสิ่งจำเป็นที่ก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรม แต่ความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ จะต้องมีปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย

การรับรู้ หมายถึง การที่ร่างกายรับสิ่งเร้าต่างๆ ที่ผ่านมาจากประสาทสัมผัสส่วนใด ส่วนหนึ่ง แล้วตอบสนองเอาสิ่งเร้านั้นออกมา เป็นลักษณะของจิตที่เกิดขึ้นจากการผสมกันระหว่างประสาทสัมผัสชนิดต่างๆ และความคิดร่วมกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ การรับรู้เป็นตัวแปรทางจิตสังคมที่เชื่อว่ามีผลกระตุ้นต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล

ความเชื่อ หมายถึง ความมั่นใจในสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นปรากฏการณ์หรือวัตถุว่าสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งที่ถูกต้องจริง และให้ความไว้วางใจ เช่น แบบแผนความเชื่อทางสุขภาพ ซึ่งเน้นว่าพฤติกรรมสุขภาพ จะขึ้นอยู่กับความเชื่อ 3 ด้านคือ

- 1) ความเชื่อต่อ โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคหรือได้รับเชื้อ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยของสุขภาพ หรืออยู่ในอันตราย
- 2) ความเชื่อเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในด้านของความเจ็บปวดทรมาน เสียเวลา และเสียเศรษฐกิจ
- 3) ความเชื่อเกี่ยวกับผลตอบแทนที่ได้จากการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องว่าจะคุ้มค่ามากกว่าราคา เวลา และสิ่งต่างๆ ที่ลงทุนไป เมื่อเชื่อดังกล่าวแล้ว จะทำให้บุคคลมีความพร้อมในการแสดงพฤติกรรม

ค่านิยม หมายถึง การให้ความสำคัญให้ความพอใจในสิ่งต่างๆ ซึ่งบางครั้งค่านิยมของบุคคลก็อาจจะขัดแย้งกันเอง เช่น ผู้ที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพแต่ขณะเดียวกันเขาก็พอใจในการสูบบุหรี่ด้วย ซึ่งความขัดแย้งของค่านิยมเหล่านี้ ก็เป็นสิ่งที่จะวางแผนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพด้วย

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่ค่อนข้างคงที่ที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล วัตถุ การกระทำ ความคิด ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวมีทั้งที่มีผลดี และผลเสียต่อพฤติกรรม

ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ชุมชน รวมทั้งลักษณะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้ด้วยความสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากรต่างๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับราคา ระยะเวลา นอกจากนั้นหมายถึงสิ่งที่หาได้ง่าย (Available) และความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) ของสิ่งที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมหรือช่วยในการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ เป็นไปได้ง่าย ได้แก่ ทรัพยากรทางสุขภาพ

การเข้าถึงทรัพยากรสุขภาพ กฎหมาย และข้อบังคับ การให้ความสำคัญและความตั้งใจจริงของชุมชน/รัฐ ตลอดจนทักษะที่สัมพันธ์กับสุขภาพ

ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น ครอบครัว เพื่อน ครู นายจ้าง บุคลากรการแพทย์/สาธารณสุข ผู้นำชุมชน ผู้มีอำนาจตัดสินใจ อันเป็นผลจากการกระทำของตน สิ่งที่บุคคลจะได้รับอาจจะเป็นรางวัลที่เป็นสิ่งของ หรือคำชมเชย การยอมรับ การลงโทษ การไม่ยอมรับการกระทำนั้นๆ หรืออาจจะเป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับควบคุมให้บุคคลนั้นๆ ปฏิบัติตามก็ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลจะได้รับจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อตนเอง เช่น ญาติ เพื่อน แพทย์ ผู้บังคับบัญชาเป็นต้น และอิทธิพลของบุคคลต่างๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ โดยการช่วยเหลือสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้

พฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ของบุคคลเป็นผลมาจากอิทธิพลรวมของปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าว คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ดังนั้นการวางแผนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดๆ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าวร่วมกันเสมอ

การวิเคราะห์องค์ประกอบดังกล่าวทั้ง 4 ชั้นนี้ จะช่วยให้ผู้วางแผนได้จัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ และนำไปสู่การพิจารณาเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม (intervention) การตัดสินใจเลือกกิจกรรมนี้จะขึ้นอยู่กับลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ และทรัพยากรที่มีอยู่และที่จะทำให้เกิดขึ้นได้

ขั้นที่ 5 การวินิจฉัยด้านการบริหารและนโยบาย (Administrative and Policy Diagnosis)

ขั้นที่ 5 นี้เกี่ยวข้องกับการประเมินความสามารถและทรัพยากรขององค์การ และด้านการบริหาร เพื่อนำไปสู่การสร้างแผนงานและดำเนินงานตามแผนงาน

การดำเนินงานและการประเมินผลจะถูกกำหนดใน Model อยู่ในขั้นที่ 6 7 8 และ 9 ตามลำดับ ในขั้นที่ 7 8 9 นั้นเกี่ยวข้องกับประเมินผลระดับต่างๆ ตามความจำเป็น และความเหมาะสม ซึ่งที่จริงแล้วการประเมินผลนั้นเป็นกิจกรรมที่สอดแทรก และต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการวางแผนของ Model

แบบจำลอง PRECEDE - PROCEED MODEL นี้ สร้างขึ้นโดยมีข้อสรุปพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) สุขภาพและพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีสุขภาพไม่ดี เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุหลายสาเหตุ
- 2) เนื่องจากสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงมีสาเหตุจากหลายสาเหตุ ดังนั้นสิ่งที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงสังคม จำเป็นจะต้องใช้หลายๆ วิธีการ วิธีการต่างๆ เกิดขึ้นจากการผสมผสาน

4. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

พฤติกรรมทางเพศ หมายถึง การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังน้อย เคยเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การมีคู่นอนมากกว่า 1 คน เคยมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการ เคยมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้สวมถุงยางอนามัย และการไม่คุมกำเนิด รวมถึงการดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดก่อนมีเพศสัมพันธ์ วัยรุ่นปัจจุบันมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเพิ่มขึ้น โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

4.1 อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือตั้งครรภ์ ทำให้วัยรุ่นหลายคนเสียนาคตไป จากการสำรวจของโครงการ "คูเร็กซ์ โกลบัส เซ็กซ์ เซอร์เวย์ 1998" (อ้างในชัยโรจน์ ชุมมมงคล และถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์, 2541) ว่า ประชากรที่มีเพศสัมพันธ์เร็วที่สุดคือ สหรัฐอเมริกาอายุเฉลี่ยประมาณ 16.3 ปี และแคนาดาเป็นประเทศรองลงมา วัยรุ่นในแถบเอเชียอย่างในฮ่องกง มีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุเฉลี่ย 19.1 ปี สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.2533 วิจิตร ศรีสุพรรณและคณะได้พบว่าวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอาชีวศึกษาอุดมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ว่าวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุเฉลี่ย 19.6 ปี เกือบครึ่งหนึ่งของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ เคยสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองและครั้งแรกเมื่ออายุ 15-19 ปี และประมาณ 1/3 เคยมีเพศสัมพันธ์ และครั้งแรก เมื่ออายุ 15-19 ปี แตกต่างจากการศึกษาของชัยโรจน์ ชุมมมงคล และถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์ (2541) เรื่องพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนไทย ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีการศึกษาระดับ ป.1-ม.3 ร้อยละ 90.8 เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว ร้อยละ 80.6 มีความต้องการทางเพศ ตั้งแต่อายุ 10 ปี และมีการร่วมเพศครั้งแรกเมื่ออายุ 12 ปี มีอายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก 14.9 ปี และร้อยละ 75 ของเยาวชน เมื่อมีอายุ 15 ปี จะเคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญศรี กระหม่อมทอง และนวลศรี วิจารณ์ (2544) ได้สำรวจเจตคติและพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย พบว่า วัยรุ่นที่ศึกษาร้อยละ 21.6 เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่น้อยที่สุดคือ 10 ปี และจากการศึกษาของสุวรรณ เรื่องกาญจนเศรษฐ์ (2544) พบว่า วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ถึงร้อยละ 10.2 โดยวัยรุ่นชายมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 13.5 ส่วนวัยรุ่นหญิงมีร้อยละ 7.5 โดยเพศหญิงมีคู่เป็นเพศเดียวกันมากกว่าเพศชายร้อยละ 14.7 และ 6.4 ตามลำดับ

4.2 การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คุมกำเนิด การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คุมกำเนิดมีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในปัจจุบันคาดว่า วัยรุ่นหญิงทำแท้งเดือนถึงวันละ 1,000 คน สิ่งที่เป็นค่านิยมของวัยรุ่นเปลี่ยนไป และพบว่า วัยรุ่นร้อยละ 4.2 เคยคิดขายตัว ร้อยละ 15 และมีความคิดว่าเรื่องนี้ไม่น่าตำหนิ (สุวรรณ เรื่องกาญจนเศรษฐ์, 2544) การสวมถุงยาง

อนามัยเป็นวิธีคุมกำเนิดชนิดหนึ่งและยังสามารถป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ แต่วัยรุ่นก็ไม่นิยมใช้ถุงยางอนามัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอย่างหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะในหมู่นักเรียนจะมีเพศสัมพันธ์กันมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระและระบบฮอร์โมนของร่างกายประกอบกับการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างประเทศ จากผลการศึกษาพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ยังพบว่า เมื่อนักเรียนมีความต้องการทางเพศ จะมีเพศสัมพันธ์ทั้งกับบุคคลต่างเพศ และเพศเดียวกันถึงร้อยละ 10-25 ในกลุ่มนักเรียนชาย และร้อยละ 2-7 ในกลุ่มนักเรียนหญิง การมีเพศสัมพันธ์ของกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่จะมีกับคู่อริ / แฟน ซึ่งเป็นเพื่อนกัน จึงมีความไว้ใจ และเป็นเพศสัมพันธ์บนพื้นฐานของความรักจึงทำให้อัตราการใช้ถุงยางอนามัย อยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำในกลุ่มวัยรุ่นหญิง และไม่สามารถต่อรองเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยได้ (อุบลรัตน์ ชาญจิวงค์, 2546)

จากการศึกษาเรื่องทัศนคติทางเพศของวัยรุ่นพบว่า วัยรุ่นชายมองว่าการใช้ถุงยางอนามัย ต้องใช้เฉพาะกับหญิงบริการทางเพศเท่านั้น และคิดว่าการใช้ถุงยางอนามัย ไม่ใช่ความรับผิดชอบของตน ส่วนในกลุ่มวัยรุ่นหญิงก็จะไม่กล้าที่จะหาความรู้เรื่องการป้องกัน กลัวถูกหาว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่า การมีเพศสัมพันธ์กับคนรู้จักมีความเสี่ยงสูงมาก โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษา จากการศึกษานี้ของอุบลรัตน์ ชาญจิวงค์ (2546) พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่า ถุงยางอนามัยขัดขวางการมีเพศสัมพันธ์ ทำให้สูญเสียความรู้สึกไม่เตรียมพร้อม ไม่สะดวกสบายในการซื้อ อย่ายไม่กล้าซื้อถุงยางอนามัยและควรรใช้กับผู้หญิงบริการทางเพศเท่านั้น สำหรับคนรักหรือคู่นอนไม่ควรใช้ เพราะคิดว่าจะไม่มีความเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ขาดเทคนิคและวิธีการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องทั้งการสวมและการถอดหลังมีเพศสัมพันธ์ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของชัยโรจน์ ขุมมงคล และถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์ (2541) พบว่าร้อยละ 28.6 ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 54.5 ซึ่งเกิดจากการไม่ได้เตรียมถุงยางอนามัยไว้ ผู้ที่มีความรู้โรคเอดส์น้อย มีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ถุงยางอนามัยสูงกว่าผู้ที่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์มาก (อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์, 2541)

4.3 การมีคู่นอนมากกว่า 1 คน หมายถึง การเปลี่ยนคู่นอนหรือชายที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยกันหลายคน จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดภาวะเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (Weinrauee, 1995) ในสหรัฐอเมริกาพบว่าวัยรุ่นชายหญิงอายุ 18-19 ปีร้อยละ 30 มีคู่นอน 3 – 5 คน และร้อยละ 15 มีคู่นอน 6 คนขึ้นไป ต่อมาในปี ค.ศ. 1994 ผลการสำรวจพบว่า วัยรุ่นหญิง อายุ 15-17 ปีร้อยละ 26 มีคู่นอน 3-5 คน วัยรุ่นชาย อายุ 18-19 ปีร้อยละ 20 มีคู่นอน 6-10 คน และร้อยละ 11 มีคู่นอนตั้งแต่ 11 คนขึ้นไป (Mill, Turner, & Moses, 1990) วัยรุ่นชายหญิงที่มีคู่นอนจำนวนมากมีภาวะเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ถึงร้อยละ 10 (National institute of Child Health and Human Development, 1994)

4.4 การดื่มสุราหรือสารเสพติดหรือของมีเมาก่อนมีเพศสัมพันธ์ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนมีเพศสัมพันธ์ ทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจขาดวิจารณญาณในการตัดสินใจก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เช่น การไม่สวมถุงยางอนามัยและการไม่คุมกำเนิดขณะมีเพศสัมพันธ์ (National Institute of Child Health and Human Development, 1994) จากการศึกษาพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาทางเพศและสารเสพติดพบว่า วัยรุ่นร้อยละ 70.7 มีพฤติกรรมการดื่มสุรา/ของมีเมา เช่น เบียร์ ไวน์ก่อนมีเพศสัมพันธ์ (เพ็ญศรี กระจ่มหอมทอง และนวลศรี วิจารณ์, 2544)

5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพอจะสรุปสาเหตุของพฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพหรือปัญหาสาธารณสุข และการมีปัจจัยทางพฤติกรรมที่เป็นตัวกำหนดหรือทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ตามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม มีดังต่อไปนี้

5.1 ปัจจัยนำ จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า วัยรุ่นเพศชายมีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่าวัยรุ่นหญิงอายุที่มากกว่าจะมีพฤติกรรมเสี่ยงที่สูงกว่าระดับการศึกษาพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษามีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่่านักเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ วัยรุ่นที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาภาคเอกชนมีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่าวัยรุ่นที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาภาครัฐ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (เพ็ญศรี กระจ่มหอมทอง และนวลศรี วิจารณ์, 2544)

สำหรับเรื่องค่านิยม และการรับรู้ จากการศึกษาของสิริวรรณ ชาญผล สุตันหา ยิ้มยิ้ม และนันทพร แสนศิริพันธ์, (2547) เรื่องค่านิยมทางเพศและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของสตรีวัยรุ่นจังหวัดแพร่พบว่า สตรีวัยรุ่นมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นด้วยกับการมีค่านิยมรักนวลสงวนตัว แต่ในส่วนของ การพูดเรื่องเพศและการแสดงออกทางเพศกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรสามารถทำได้อย่างเปิดเผย มีส่วนน้อยไม่ถึงครึ่งหนึ่งที่เห็นด้วยกับค่านิยมการมีคู่รัก และค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์หรือการอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงานสามารถทำได้ วัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่มีทัศนคติเรื่องบทบาทเพศ ในทางบวกสูงกว่าวัยรุ่นชาย อย่างไรก็ตาม วัยรุ่นผู้หญิงบางส่วนซึ่งมีจำนวนไม่น้อย (ประมาณ ร้อยละ 42 หรือ 2 ใน 5) ยังคงยอมรับความเชื่อและทัศนคติในเรื่องความด้อยกว่าของผู้หญิง

ส่วนการพูดคุยกันเรื่องเพศ พบว่าวัยรุ่นชายมีแนวโน้มที่จะพูดคุยในเรื่องเพศ และความรู้เรื่องเพศ กับคู่รักน้อยกว่าวัยรุ่นหญิง สำหรับทัศนคติทางเพศของวัยรุ่นพบว่า วัยรุ่นชายคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ไม่มีผลกระทบต่อชื่อเสียงของตน และไม่คิดว่าปัญหาการตั้งครรภ์เป็นภาระสำหรับตน และแนวโน้มที่วัยรุ่นหญิงจะมีการต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ หรือปฏิเสธความต้องการทางเพศของคู่รักนั้นมีค่อนข้างสูง ส่วนวัยรุ่นที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักส่วนใหญ่ไม่เคยคุยเรื่องเพศกับคู่รักเลย

วัยรุ่นผู้ที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนหรือไม่ก็ตาม แนวโน้มของการพูดคุยในเรื่องเพศและความรู้เรื่องเพศมีน้อย (เพ็ญศรี กระหม่อมทอง และนวลศรี วิจารณ์, 2544)

5.2. ปัจจัยเอื้อ จากผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า วัยรุ่นที่ได้รับเงินเป็นรายเดือน หรือรายสัปดาห์มีพฤติกรรมเสี่ยงน้อยกว่าวัยรุ่นที่ได้รับเงินเป็นรายวันหรือไม่แน่นอนวัยรุ่นที่ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงเลยมีเพียงร้อยละ 10.9 (เพ็ญศรี กระหม่อมทอง และนวลศรี วิจารณ์, 2544) ในการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 90 ใช้บ้าน / หอพักของตัวเองหรือของเพื่อนหรือผู้หญิง และเกิดจากการมีอารมณ์ทางเพศ ร้อยละ 55.5 ต้องการหาประสบการณ์ (ชัยโรจน์ ขุมมงคล และถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์, 2541)

5.3 ปัจจัยเสริม จากการศึกษาของเพ็ญศรี กระหม่อมทอง และนวลศรี วิจารณ์ (2544) พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.3 มีพฤติกรรมการดูวิดีโอ และภาพยนตร์ที่ปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ ร้อยละ 51.5 มีพฤติกรรมอ่านหนังสือโป๊ และเที่ยวสถานเริงรมย์ วัยรุ่นร้อยละ 62 มีความคิดเห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของตนเองนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ และการใช้สารเสพติดพบว่า ครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างเคยถูกชักชวนให้ลองสารเสพติด ร้อยละ 38.2 เคยถูกชักชวนให้ไปมีเพศสัมพันธ์ จำนวนของวัยรุ่นที่ถูกชักชวนนี้มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 61.9) ด้านอิทธิพลของเพื่อนและผู้รักจากการศึกษาพบว่า บุคคลที่วัยรุ่นต้องการปรึกษาด้วยเมื่อมีปัญหาคือ เพื่อนสนิท (ร้อยละ 41.1) รองลงมาคือ พ่อ แม่ วัยรุ่น ร้อยละ 1 เท่านั้นที่ต้องการปรึกษาครู และบุคคลที่เยาวชนไปมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก เป็นแฟน ร้อยละ 66.8 เป็นเพื่อน/เด็กเที่ยว ร้อยละ 25 (ชัยโรจน์ ขุมมงคล และถนอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์, 2541)

6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษาได้นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎี PRECEDE- PROCEED Model มาสรุปเป็นแนวคิดในการศึกษาได้ว่ามีปัจจัย 3 ด้านคือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมรวมทั้งพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน (ดังแสดงในแผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 กรอบความคิดในการศึกษา

